

מדינת ישראל
חכנסת

ט. ז. ט.

פרוטוקול מס' 13/ג

מישיבת ועדת החינוך והתרבות שהתקיימה
ביום ג', ז' בטבת תשי"ח - 28.1.58
בשעה 11.15.

נוכחים:

- חברי הוועדה:
- ט. פרטיץ - היו"ר
  - ד. הקסין
  - פ. זואריץ
  - ט. כפרי
  - ח. מנורי-כהן
  - ד. נצר
  - ד. צברי
  - ט. י. רוזנברג
  - א. רזיאל-גאור

מוזמנים:

- מ. אבידור - המנהל הכללי במסדר החינוך והתרבות.
- י. סריד - המטנה למנהל הכללי במסדר החינוך והתרבות.
- ח. בלט - מנהלת המחלקה לחינוך מיוחד במסדר החינוך והתרבות.
- מ. לויץ - מפקח-מרכז בתי-הספר לנערים עובדים במסדר החינוך והתרבות.

סדר-היום:

- א. סיום הדיון בעיות החינוך המיוחד.
- ב. סקירה על בתי-ספר לנערים עובדים.

=====

היו"ר ט. פרטיץ: פותחת את הישיבה.

היום מדוקטור אבידור חודיע לי, כי לצורך חלטה-
 מר מיוחט ולא יוכל/למכור את סקירתו על החינוך המטלים. לכן
 ניקטתי מדוקטור אבידור להקדים את הדיון על בתי-הספר
 לנערים עובדים.

28.1.1958

סיום הדיון בעיות החינוך המיוחד.

מ. אבידור:

ברצוני להעיד מטעם ועדת בקטר לבעיות
(הבאת: 1) מטפלים ואחוזים; (2) פיקוח
והדרכת; (3) בעיות העבריינות בקטר לבעיות החינוך המיוחד.

(1) אשר למספרים ואחוזים - כבר שמעתם
מגברת ברט, כי אחוז הילדים הזקוקים לחינוך מיוחד בארצות תרבותיות
מגיע ל-7%. הייתי רוצה להדגיש יפה-יפה פירושו של אחוז זה:
נוהגים לחטוב סיטנם 7% הזקוקים לטיפול מיוחד. אולם, אין מדינה
בעולם ש-7% מהילדים הזקוקים לחינוך מיוחד נמצאים בבתי-ספר מיוחדים.
אביא לכם דוגמה ממדינה, אשר בחוקיה מטפלת באופן אנוסי מאד בחינוך
המיוחד וזוהי אנגליה. הם פרטו בחוק 14 טיפול ילדים הסעונים טיפול
מיוחד, ולא רק ילדים עיוורים, למשל, אלא גם עיוורים באופן
חלקי, ולא רק חרשים, אלא גם חרשים באופן חלקי, כלומר, כל אותם
הטוגים שבהם מטפלים אצלנו משרד הסעד ומשרד
הבריאות. אזי לפי הסטטיסטיקה השנת 1954 נמצאו באנגליה בבתי-ספר
מיוחדים בסך-הכל 50,000 ילדים, וזאת, מתוך אוכלוסייה של 6,500,000
נפש.

אולם, גם פה הייתי מבקש שלא נלך לקיצוניות
שניה, כי באנגליה ובארצות תרבותיות אחרות נוסף
הספר המיוחדים ישנו גם טיפול מיוחד בבתי-הספר הרגילים על-ידי
פסיכולוגים ויועצים. באנגליה כדמך משרד החינוך במידה רבה על צדקה
המבוצעות ברטיות המקומיות. בכל דיון-וחסרון של משרד החינוך
באנגליה אפטר למצוא את טענת הרטיות המקומיות התובעות מקומות דלים
יותר. למשל, בשנת 1954 חבנו הרטיות המקומיות, נוסף לאותם 50,000
מקומות סיטנם, עוד 20,000 מקומות. אבל דיון-וחסרון הן קובעם את
הילדים המפגרים בעלי כל הדרישות הצודקות. הם אזכרים שם באנגליה
סקסה להגדיר באופן מדויק מהו ילד הזקוק לחינוך מיוחד, אפילו
בענין חרשות. אבל הם חוטבים ש-50% מהתביעות צודקות ושנה-שנה הם
מוסיפים מקומות.

אמר כבר הגברת ברט, כי איננו יודעים
את המספרים והאחוזים המדויקים מחוסר סטטיסטיקה. חוסר סטטיסטיקה
איננו נובע מזלזל, אלא אם במבחנים רגילים אננו מפקקים אם
לקבל את המבחנים, ונוצרו בחוק-לארץ ולהתאים אותם לכל העדות שלנו,
הרי על אחת כמה וכמה חדר בחינוך המיוחד יעדין אין לנו מבחנים
שכה עמדו בנסיון. על-כן קשה להוציא מסקנת, ונרוקא בענין זה. האחר
של ילדים מפגרים אצלנו הוא כמו בכל העולם, יתכן וקטן יותר, ואולי
גם גדול יותר, אם כי אני חושב שהוא קטן יותר.

אשר למספר הילדים הזקוקים לחינוך מיוחד -
משרד החינוך והתרבות מכיר בצורך של הגולת מספר הילדים המקבילים
חינוך מיוחד. אנו עושים זאת שנה-שנה ובמקצב השנה כללנו עוד 75-70
כיתות. ועוד אחזור ואדגיש, כי במסך שנים מספר נוסד הריטום הזה.
ההתפתחות אצלנו היא בצעד צוללים ואנו יכולים להשתוות יפה-יפה לכל
המדינות האחרות. אין זאת-אומרת שאנו מפקקים בכך. אבל קצת התקדמות-
שלנו מניח את הדעת. וזאת, לא רק מפני שמבחינה תקציבית אננו מקבלים,
אלא מבחינת כוח האדם ואין לנו אפשרות להוסיף אנשים בקצב מהיר יותר.

(2) פיקוח והדרכה - יש לנו סקטורים
רבים בחינוך, אשר כל אחד מהם תובע יתד פיקוח והדרכה, ובמידה מסוימת
חדבר גם מוצדק, כי אנו גדלים מסנה לסנה. אני אומר שתביעה זו היא
מוצדקת רק במידה מסוימת, כל אם נטווח את מספר הטפקחים בארצות
אחרות לזה שלנו נראה שבטקטורים רבים יש לנו די מפקחים. אולם, יש
לטים לב שבארצות אחרות המנהלים מדויקים את המורים - מה שאין כן

28.1.58

סיום הדיון בעיות החינוך המיוחד.

מ. אבידור;

אצלנו ויש להניח, כי באופן תקין ימלאו תפקיד זה המנהלים. התביעה לתוספת מפקחים ומדריכים היא רבה ואיננו יודע באיזו מידה נוכל להפנות לדרישותיה הצודקות של הגברת ברט. לקראת שנת הלימודים הבאה נחלק את מכת המפקחים ואני מניח שבגם החינוך המיוחד יקבל משתתף. כאן תוספת מיקוח פירושו - תוספת בעלי כקצוע, כמו, פסיכולוגים.

(ז) אסר לענין העבריינות - לדעת, אין

לקטור את החינוך המיוחד עם בעיות העבריינות. נכון הדבר שיש לתת לילדים את המכסימום כדי להכשיר אותם לחיים. לילדים קשי חינוך מועדים, המלמד את הילדים לעבריינות. אצלנו העצובה לגבי ילדים מוכשרים היא ערובה גדולה יותר לעבריינות מאשר לגבי ילדים קשי חינוך. לכן, אפשר לדבר על צבריינות בקרב הנוער בכלל, אך אין לקטור זאת עם ילדים קשי חינוך.

אני רוצה לטעון את דברי בדברים שכבר כתבתי עליהם הגברת ברט וברצוני להדגיש: אנו פועלים בהקבלה - אחד אחד אנו מקימים בתל-ספר מיוחדים, ומהאז האחר - הכנסתם ללשכה קשי חינוך לבתי-ספר רגילים, אנו נוקטים בשתי דרכים אלו ואיננו מעדיפים אחת על פני השניה.

י. טריד;

אני רוצה להדגיש את המספר שנקב בו דוקטור אבידור, בתקציב לשנה הבאה ישנה הקצבה לפתיחת 75-80 כיתות ואתו מספר כיתות פוחנו גם השנה. כידוע לכם, אנו מוסיפים כל שנה כ-1000 כיתות רגילות חדשות. יוצא איפוא, כי כל שנה אנו פותחים למעלה מ-10% כיתות מיוחדות. בוודאי שמתם לב לדבריה של הגברת ברט שבמשך שלוש השנים האחרונות לא רק שהדבקנו את צרכי החינוך המיוחד לפי האחוזים שבמסדר כאן - תחילה היו הכיתות המיוחדות בערך 1% - בינתיים גדלה ישת החינוך ועתה מהוות הכיתות המיוחדות 2% מכלל התלמידים.

נוסף לכך, יש להביא בחשבון שאנו פותחים כיתות מיוחדות לגילאים הנמוכים. בגילאים אלה אנו מגיעים לאחור גבוה מדי המתחיל להדאיג אותנו מכמה סיבות: (1) באיזו מידה המבחן שלנו אובייקטיבי ואם אנו מעבירים ללך לחינוך המיוחד איננו עושים בכך עוול; (2) באיזו מידה יש לנו - ואני בטוח שאין לנו - כוחות הוראה מותאמים. אנו עושים מאמצים גדולים כדי לתת השתלמות למורים העובדים בחינוך מיוחד, הן תוך שנת הלימודים והן בחופש, אולם, ברור הוא, כי אין לנו די מוסכים ולא נוכל לפתוח כיתות רבות יותר בחינוך המיוחד; (3) עלינו להתארגן - במידה רבה התנבורנו אבל איננו יכולים להתברך בכך שהגענו אל האבול - על יחס המנהלים, המורים והרשויות המקומיות אל החינוך המיוחד. כבר הזכירה כאן הגברת ברט, כי היו שנים שמנהלי בתי-הספר והמורים היו והנם חסיד החינוך המיוחד לא כדי להציל את הילדים המפגועים, אלא כדי להפטר מהם; היום מקרים שמסרו את החדר הגרוע ביותר דווקא לילדים המהווים בעיה מיוחדת. בשנים האחרונות חלה התקדמות רבה מאוד בענין זה.

אולם, אם נרחב לאין שיעור, אזי המגבלות האובייקטיביות הללו צריכות לימד לנו לגודל במידה ובמסדרה ולא להפריז עקב המגבלות עליהן נבחרת. ועתה היא, כי אם נפתח כל שנה 75 כיתות חדשות נגיע לאינפלציה מסוימת בענין זה.

28.1.1956

סיום הדיון בבעיות החינוך המיוחד.

היו"ר ס. פרסיץ:

אם אבוא לטכם עתה את הדברים, אני מוכרח לבקשכם להקשות במספר סעיפים. נכון הרבה שהבחנה לגבי ילד מיוחד - מהו, קשה מאד; נכון הדבר שהמורים רוצים להפטר מהילדים המכבידים. אולם, למרות שאני שוללת את יחס זה של המורים, אני מוכרחת לראות בכך צד טוב מפני שהילדים אינם מתאימים לכיתה ומפריעים לה. ילד כזה מהווה חומר מפריע ויש לדאוג להכנסתו למסגרת חינוכית מתאימה שתבטיח את התפתחות כושרו. אך באותה מידה יש להבטיח את הילדים האחרים מהספעת פגיגורו ויהיו הגורמים לפיגורו מאיזה סיבות שהן.

נוסף לכך, כאשר אנו רוצים לספל בבעיה זו בהתאם לאחוזים המקובלים בעולם כולו, נראה לי, כי אנו חוטאים למציאות מפני שברור לכל אנשי מסדר החינוך והתרבות ולכל ציבור המחנכים, כי ישנם שני סוגי פיגורים. כידוע לכם אצלנו הפיגור מסיבות מיוחדות הוא בלי כל ספק גדול יותר מאשר אצל כל עם אחר, כי ידוע שישנם ילדים נורמאליים שסיבות חינוכם גרמו לפיגורם. לכן, האם אנו מסתמכים בנומרוקלאטורה זו של חינוך מיוחד רק לגבי ילדים אנורמאליים מבטן ומלידה? או אם אנו רוצים לתת חינוך מיוחד לילדים אנורמאליים שעלינו לראות את סיבות חינוכם והיסגיהם, כלומר, עלינו לראות את המסגרת. אזי אין לקרוא לזה חינוך מיוחד, אלא חינוך משלים.

אולם, אני חפצה לומר, כי אם נעמדת על ההיסגים בלימודים של ילדי העולים החדשים אצלנו המתפרסמים מדי פעם, הרי נראה שתבעיה חמורה מאד. כלום נתנחם בכך שאחוז הילדים האנורמאליים מלידה הוא קטן יותר אצלנו מאשר במקומות אחרים, ואולי גם גדול יותר. יתכן שכן ויתכן שלא.

אשר לעובדות האחרות שאני מדברת עליהן הרי המציאות, סופחת על פנינו וזועקת שאנו נעשה משהו למען ילדים אלה. אנו יודעים שישנם דברים הדורשים את תיקונם במסגרת חינוכית, הרי מה אנו עושים כדי להתאים את המורים שיוכלו לספל באותה מסגרת שתכנו אותה כפי שתכנו. אבל אז אנו נדע שאנו מתקדמים בכך. אינני רואה דבר על כך בתכניות בתי-המדרש למורים ובהתניברסיטה. לכן, נראה לי שגם בסכח זה התקדמותנו היא איטית והתוצאות כאן יכולות להיות חמורות, ועל כך הייתי מבקשת מאד את תשובתכם והסברותיכם טרם שנשכס את הבעיה בקשר עם הדיונים בתקציב.

ד. נצר: בקשר עם ענין החינוך המיוחד הייתי אומרת לאט לנו ובזהירות רבה, כי אם אנו נחשוב מה עלול להביא לנו תועלת גדולה יותר, הרי בענין זה של העברת ילד לכיתה מיוחדת יש לפעמים יתרון ולפעמים הפרזה, ואי-דיוק בענין זה מביא נזק גדול יותר מאשר תועלת.

ציבור המבוגרים אצלנו איננו מבחין היטב בענין זה של החינוך המיוחד ויש לו יחס מיוחד לגבי החינוך המיוחד ואינני מדברת כאן על ילדים שיש להם ליקויים גופניים, כי זו בעיה בפני עצמה. אולם, ברגע שאנו חושבים שילד פלוני הוא מפגז וזקוק לחינוך מיוחד, הרי תואר זה מספיק לו כדי שיכביע את דשמו-על כל ימי חיינו של הילד. לכן, אסתמש כאן בדבריו של מר טריד ואומר, כי יש מאז לחינוך מאינפלציה בטח זה.

מכירה אני היטב את הבחינות הנערכות בתחנות הפסיכולוגיות ויש כאן מקרים קשים מאד ובעיות אחרות שאינני קושרת אותן כלל עם הבעיה הכוזבאלית של הילד - זוהי בעיה בפני עצמה.

28.1.1958

סיום הדיון צבעיות החינוך המיוחד.

ד. נצר:

מסוים כך יט ערך רב לפעולה המונעת. מכל מקום, נראה לי, כי מבחינת חינוכית ניתנת תשומת לב מועטה מאד לילד המקופח.

ר. צברי:

במקרה זה מתנגדת אני לדעתה של חברת-הכנסת נצר, כי לדעתי, אצלנו מקפידים יתר על המידה בקטר להעברת ילד לחינוך מיוחד. הן עלינו לראות מי הם הילדים שעלינו להעבירם לחינוך מיוחד? אלה הם ילדים המפגרים בשכלם. אולם, עקב הפיגור המדומה ישנם ילדים מפגרים רבים הנמצאים בכיתות רגילות ועושים את אשר עושים. נכון הדבר שאין סיפול מספיק בילדים מופרעים ועל כך יט לחשוב בצורה יסודית כיצד לתת למורה את ההדרכה המתאימה שיוכל לספל בילדים מופרעים. ברור, כי ילדים אלה שזוכים לחינוך המיוחד ואינני חושבת שמרחיבים כאן יתר על המידה.

מ. אבידור:

אני הייתי מבקש שנבחין יפה בין פיגור שכלי לבין פיגור מדומה הדורש יועצים בבית-הספר, כי לא נדביק תו כזה לילד שאינו זקוק לכך. במשך 4 השנים האחרונות התקדמנו, אבל אין זה שייך דווקא לחינוך המיוחד.

אשר להבשרה - אנו דנים עתה בתכנית

לימודים לסמינרים שיהיה עליהם לתת לכל מי שיכשיר עצמו להוראה. נוסף לכך, ישנם קורסים מיוחדים.

אשר לאוניברסיטה - מעבדים עתה תכנית

בבית-הספר הגבוה לחינוך להכשרת מורים ומדריכים. פרופסור פרנקנשטיין הוא שעיבד את התכנית הזו ורוצה לשים במידה רבה את הדגש על כך.

היו"ר ש. פרסיץ:

אנו נחזור לבעיה זו כאשר נדון בתקציב.

ב. סקירה על מצב בתי-הספר לנערים עובדים:

מ. לוין:

ברשת בתי-הספר לנערים עובדים הבעיה העיקרית היא הבעיה הארגונית. בבית-ספר יסודי רגיל נפרד המורה מתלמידיו ביום האחרון לשנת הלימודים בברכת להתראות, ובראשית שנת הלימודים החדשה רואה המורה לעיניו את תלמידיו. לא כן הדבר בבית-ספר לנערים עובדים.

משרד החינוך והתרבות קובע תאריך לפתיחת

בתי-הספר ולחלכה הל תאריך זה גם על בתי-הספר לנערים עובדים. העתונות וחדריו מזכירים לציבור את תאריך הפתיחה וביום הראשון ללימודים רץ הילד בשמחה רבה לבית-הספר, עיף משני חודשי מנוחה ושעשועים. אולם, כשצלו לא התעוררו געגועים כאלה, חזקה על המורים שיאיצו בו ללכת לבית-הספר. לא כן הדבר בבית-הספר לנערים עובדים.

בבית-הספר היסודי הרגיל יודע המנהל שבועיים

או שלושה שבועות לפני פתיחת בתי-הספר את כל הנתונים הנדרשים כדי לתכנן את עבודתו השנתית, כמו, מהו מספר הכיתות, מהו מספר התלמידים, מהו מספר המורים, מהו התקן לכל כיתה. בבית-הספר לנערים עובדים מתכנסים תחילה הנערים ואחר-כך קובעים את המורים ואת התקן לכל כיתה.

28.1.1958

סקירה על מצב בתי-הספר
לנערים עובדים.

מ. לויין:

ובכן, שני חודשי החופש מנתקים כל מגע בין הנערים העובדים לבין בית-הספר ונדרשים מאמצים רבים כדי לכנסם מחדש. מדוע נדרשים מאמצים רבים? אפשר לומר זאת במשפט קצר: הילדים אינם באים ברצון לבית-הספר וחלק מהם אפילו עויין את בית-הספר, הוא משתמש ביוזעין מבית-הספר.

אי רצון זה נובע, לדעתי, מ-4 סיבות:

(1) המאמץ הגופני הנדרש מהנער העובד בכדנה או בטדה 8 שעות ביום. הוא עייף מיום עמל או מיום בטלה שהוא קשה יותר מיום עמל, ובערב הוא נדרש ללמוד אחוזים, גיאוגרפיה או היסטוריה, ואין לו הכושר הפיסי פשוטו כמשמעו, לקלוט אותן הידיעות שהמורה מנסה לתת לו; ומה גם שהתנאים בכיתה אינם מעודדים ביותר, כי לא בכל מקום יש חשמל, ומאחר והנערים הללו לומדים בערבים, עלהם ללמוד לאור עששית או לאור לוקס קפריזי; או שנערים בני 16-17 יושבים על כסאות נמוכים. יוצא איפוא, כי במאמץ גופני זה רק החזקים מסוגלים לעמוד, וכפי הנראה שלא רבים הם החזקים היכולים לעמוד במאמץ גופני זה;

(2) הקושי החברתי. נער שזכה לסיים את

בית-הספר היסודי, מסיים את עבודתו והוא חופשי לנפשו בערבים. הוא הולך למועדון, לתנועת נוער; ואילו נער שלא סיים את בית-הספר נדרש לבוא ישר מהעבודה לבית-הספר, הוא איננו חופשי בערבים לעסוק בענייניו. הוא רואה נער אחר שעובד אתו בבית-המלאכה החופשי לנפשו ועליו לבוא ישר מבית המלאכה לבית-הספר.

נוסף לכך, הביקורים בטיעורי ערב מקפחים

אותו גם מבחינה חברתית-מטפחתית. אנו מנתקים אותו מחברת משפחתו, כי נער מראש העין עוזב את ביתו בשעה 6.20 בבוקר כדי לתפוס טרמפ למקום העבודה שעה שכל הבית עדיין ישן. הוא מסיים את העבודה בשעה 16.30 ושוב מחפש טרמפ כדי ללכת לבית-הספר. יוצא איפוא, כי הוא עוזב את הבית כשהבית כולו ישן וחוזר הביתה כשהבית כבר ישן. הוא לא הספיק במשך היום לדבר עם אביו ואמו, עם אחיו ואחותו. קיפוח חברתי זה הוא בלי ספק גורם תרתיע את הנערים ומביא לידי כך שהם לא יבואו ברצון, אף יימנעו מלבוא לבית-הספר;

(3) המעבידים. הם לא תמיד ששים לשחרר את

הנער במועד הנכון; ישנם מעבידים המפתים את הילדים במתן תשלום נוסף עבור שעות נוספות, וכאשר המעביד מבטיח לנער 2-3 לירות נוספות הוא רואה בכך דבר חשוב וכטובן שאיננו בא באותו ערב לבית-הספר;

(4) הנדדה חבלתי פוסקת של הנערים המחפשים

עבודה, אפשר למצוא נערים מכפר אוריה העובדים בתל-אביב ובירושלים, נערים מראש העין העובדים בפרדסים בחדרה, ולא קל לאתר אותם.

יוצא איפוא, כנגד המאמץ הפיסי אין הרבה

מה לעשות. אנו מסתגלים לטכנע את הנער שכדאי לו לעשות את המאמץ הזה, הוא החמיץ כבר הזדמנות אחת לסיים את בית-הספר היסודי ועתה נותנת לה הזדמנות שניה והוא יכול במשך 2-3 שנים לקבל תעודת גמר. דבר אשר יעלה את מעמדו בחברה, המעביד יעלה את משכורתו. כלומר, אנו מנסים לדבר על לבו ולעודד את רצונו. ברור, כי הרצון אף הוא מוסף כוח פיסי.

אשר לקושי החברתי - אנו משתדלים להרבות

בתוכן חברתי. אנו מגוונים את ערבי הלימוד בסעות חברתיות. אנו מדברים

28.1.1958

סקירה על מצב בתי-הספר
לנערים עובדים.

מ. לויין:

לתת לנערים בערבים זמרה בציבור, ריקודי עם, חוג לדראמה וחוגים סונים
אחרים המענינים אותם, ולעתים הופך המקום להיות למועדון כזה שהנער
בכל זאת נמסך אליו וזה נותן לו פיצוי חלף כל אותו קיפוח חברתי כללי.

חסנה ניסינו לתת גם ארוחת ערב לנערים.
בארוחה זו השולחנות ערוכים, הכלים ממורקים והמורה יגב עם התלמידים
בצוותא. לאר[ח]ה זו יש ערך חברתי גדול מאד. יש להניח שהגיוון החברתי
שאנו נותנים לסיפורי הערב כיום הביא אלינו בוודאי תלמידים כאלה אשר
בלעדי הפעולה הזו לא היינו מצליחים למסוך אותם לבית-הספר.

אשר לבעיית המעבידים - אין תקנה. אינה
החוק מחייב את המעביד לרשום את הנער לבגת-הספר ומסיל עליו גם קנס. אבל,
איננו שטים להפעיל את החוק, כי בטופו של דבר יסבול מפך רק הנער מבני
המעביד לא ירצה לט ל בנער כזה ולא ימהר לקבלו לעבודה, אף לבסוף יפטר
אותו. לו היתה קמה תנועה ציבורית ודעת הקהל היו רואים בניקודם הכדור
של הנערים העובדים בבתי-ספר לנערים עובדים ענין חשוב למדינה, הן
מבחינה כלכלית והן מבחינה חברתית - היה זה עוזר לנו.

בהמסך לפעולה החברתית פתחנו חסנה כיתות
חדשות בתוכנן, כיתות משולבות. הגענו למסקנה שלימוד עיוני בלבד אין
בו כוח מטיכה מספיק. כלומר, הנער אוהב את הנביאים ישעיהו וירמיהו
ויודע שהם נביאים חשובים מאד. אבל הוא רוצה לראות גם את הצד התכליתי.
הן הוא יודע שנערים בגילו רכשו כבר מקצוע והוא רוצה לראות את הצד המעשי
שבלימוד. לכן חשבנו, כי טוב נעשה אם נטלב את הלימוד העיוני בהכשרה
מקצועית - דבר זה בוודאי מכוול למסוך את הנערים גם ללימודים הכלליים,
ואולי על-ידי ההכשרה המקצועית הוא יתייחס אחרת גם ללימודים העיוניים.
ובכן, ראינו בכיתות אלה גם אמצעי למטרה וגם מטרה כשלעצמה, כי בסופו
של דבר מתבססת התכנית של הכיתות המשולבות על תכנית שיש להניח שאם הנער
יתמיד בה 2-3 שנים, הרי הוא ישיג רמה של כיתה או כיתה וחצי של בית-
ספר מקצועי. עובדה היא שישנם נערים המבקשים להצטרף לכיתות המשולבות
והכיתות כבר מלאות.

ישנן כיתות משולבות לתפירה, אריגה, נגרות,
מתכת, צורפות, חטמל ופקידות.

תכנית הכיתה המשולבת היא: 8 שעות לימוד
מקצוע ו-8 או 10 שעות לימודים עיוניים. יוצא איפוא, כי הנער
המצטרף לכיתה משולבת עסוק 5 ערבים בשבוע; שני ערבים בשבוע הוא לומד
מקצוע ו-3 ערבים - לימודים עיוניים. אני כולל בלימודים העיוניים
גם את פעולות הדג"ע. במסך 5 ערבים אלה לומדים הנערים מ-17,00 עד
21.30 בערב, יחד עם פעולות החברה.

יחד עם הכיתות המשולבות הרחבנו חסנה במידה
ניכרת את הכיתות החקלאיות במושבי עולים ובכל אותם המקומות שעתידו של
הנוער הוא בעיקר בחקלאות. אזי, כשם שאנו נותנים בכיתות המשולבות
ערבים מקצועיים כלליים, בכיתות החקלאיות אנו נותנים ערבים חקלאיים.

אנו מכנסים נערים מ-70-80 מושבים לבתי-
ספר חקלאיים אזוריים. גם כאן כמו בכיתות המשולבות הם מקבלים שני ערבים
בשבוע חקלאות, כיון שנערים אלה עסוקים ביום במטקים ועוסקים בעבודה
מעטית והמדריך מטעם הסוכנות, או מיטחו אחר, מדריכים אותם בכך; ושני
ערבים בשבוע הם לומדים לימודים מתקדמים יותר בחקלאות. הפעולה החברתית
אף היא ניתנת בבתי-הספר האזוריים החקלאיים. תכנית זו מסתרעת בעיקר

28.1.1958

סקירה על מצב בתי-הספר
לנערים עובדים.

מ. לויין:

על עונת הספל בעבודה החקלאית. במסך 5-6 חדשים ישנם לימודים
אינטנסיביים הן בחקלאות והן בלימודים עיוניים כלליים.

השנה הסתערנו על הנערים החייבים בביקור
סדיר בעזרת מהצע מיוחד "מבצע הסבר ועידוד". פנינו לכל הנערים באגרת
מיוחדת המדברת אל לבו של הנער. האגרת היא מנוקדת. שלחנו אגרת זו
ל-18,000 נער-ונערה. באגרת זו אין כל דברי איום. כן שלחנו אגרת
מיוחדת ל-10,000 מעבירים.

בבדיקות שערכנו בוכחנו לדעת, כי
האגרות בכל זאת השפיעו על הנערים לבוא לבית-הספר.

כן העסקנו השנה קציני חינוך. עד כה לא
היה מוטג זה קיים ברשת בתי-הספר לנערים עובדים. אולם, הגענו
למסקנה שאם לא יבואו אנשים שיטפלו במיוחד באסיפת הילדים ונחכה לנערים
שיבואו בעצמם, לא נראה רביב מהם.

קצין החינוך דומה מאד לקצין המבחן. בדרך
כלל, מטפלים קציני המבחן בנערים שנתפסו כבר לדבר עבירה; ואנו רוצים
שקציני המבחן יטפלו בנערים לפני שנתפסו לדבר עבירה. מדריך זה שתוא
בעל ותק בהדרכה בתנועת נוער, יש לו גיטה לנער. הוא מבקר את הנער
בביתו ובמקום עבודתו, הוא מאזין לכל טענותיו ומסתדל לעזור לו.

ישנם 6 קציני חינוך בכל הארץ. אבל כל
קצין חינוך מטפח רעיון זה של קצין חינוך במגמה שהרשות המקומית תעסיק
עוד 2-3 קציני חינוך מסוג זה באזורה היא. ישנם כבר קציני חינוך
שהצליחו לארגן עוד 2-3 אנשים בתפקיד דומה ויחד עם קצין החינוך
הם מהווים אותה חוליה המספלת בנערים, קטורה אתם,
עם הבית, עם לטכת העבודה, הלטכה הסוציאלית ולטכת הסעד. ואם הגענו
השנה לפספרים נכבדים למדי של ילדים הנמצאים ברשת בתי-הספר לנערים
עובדים, הרי יש לזקוף זאת לזכותם של קציני החינוך שהצליחו להגיע
לרבים מהנערים.

הצלחנו לכנס למעלה מ-12,000 נער ונערה.
מהו האחוז מכלל הנערים החייבים בביקור? קשה להגיד. אולם, בדמה ללי,
כי איננו רחוקים מהמספר הכולל, משום שרקנו את כל השטחים. מספר
זה של נערים הוא לפי המפקד האחרון שערכנו לפני חודשיים בערך.
מאז ועד היום ערכנו מפקד לתלמידים החדשים. הגענו ל-12,300 תלמידים
בערך. הדינים-והחטבונות המגיעים אלינו מראים, כי מספר זה הוא פחות
או יותר יציב כיום.

סדקנו את הארץ לאורכה ולרוחבה, מדמונה
ועד קרית שמונה ומבית-טאן ועד נהריה ואינני יודע היכן מכוגלים
להסתתר עוד 5000-6000 נערים. כמובן, טיש להניח שאנו פסחנו על
מקומות מכווימיים. אבל את השטח הגדול ביותר סדקנו. יש עוד נערים
ונערות החבואים אי-שם בכיתות שאינם ברשת שלנו. למשל, ארגון אמהות
עובדות מטפל בכיתות של נערות ומסוים-מה נערות אלו טרם הגיעו לרשת שלנו.
רק לפני שבועיים התברר לנו שיטנן 25 כיתות כאלה ותלמידותיהן אינן
כלולות במספר 12,000 שנקבתי. לפי חשערתנו הצלחנו להקיף כ-70% מכלל
הנערים החייבים בלימוד חובה.

אם אבוא למיין את התלמידים לפי הכיתות
השונות, הרי ישנן 380 כיתות רגילות ובהן 6425 נערים

מ. לויין:

ונערות, אלה המקבלים לימודים עיוניים בלבד. כן ישנן 64 כיתות מטולבות שבהן אנו נותנים לימודים עיוניים ומקצועיים, ולמדנים בהן 1200 נערים ונערות. ישנן 80 כיתות חקלאיות ובהן 1504 נערים ונערות. במוסדות שונים, כמו, מפתן, בתי-הסוהר, יש לנו כיתות באורט ועמל, כאן יש לנו בסך-הכל 40 כיתות, כלומר, הכיתות הן במסגרת המוסד והפיקוח המקצועי, התכנית והמורים שייכים למשרד החינוך והתרבות ברי"ת בתי-הספר לנערים עובדים. בכיתות אלו במוסדות ישנם 815 נערים ונערות. בחברות הנוער במסקים ישנן 95 כיתות ובהן 1681 נער ונערה. במרכזי הנוער שעליית הנוער הקימה לנערים-המועסקים אצלה במשך כל היום תמורת תשלום של לירה או שתי לירות ליום, הם מקבלים גם, כמובן, גם תכנית לימודית. במרכזי הנוער אלה יש לנו 47 כיתות. כיתות אלה הן במסגרת מרכזי הנוער, אבל תכנית הלימודים והמורים הם של ר"ת בתי-הספר לנערים עובדים. בפיתות אלה ישנם 995 נער ונערה. בסך-הכל, יש לנו 735 כיתות ובהן 12,380 נער ונערה.

בסיום דברי הרשו לי להגיד, כי 2000 נערים ונערות יסיימו את חוק לימודיהם השנה. אם נצליח להחזיק לאורך כל השנה את כל הנערים שאנו מצליחים לכנס, יש להניח, לפי חשערת, כי תוך 4-5 שנים יהיו בוודאי בתי-הספר לנערים עובדים עניין בעיקר לבני העליה החדשה מפני שתמונה כיום היא כזו שיסבן 4-5 כיתות ח, ו-3 כיתות ז, כלומר, זוהי פירמידה הפוכה, ואילו כיתה ג' אהת - שמע שאנו בדרך של התחלפות.

י. שריד:

מר לויין הוא איש חדש במקצוע זה ולכן אין הוא יודע על הוויכוחים והשיחות שהתנהלן. כאן לפני שנה ושבתיים. אני רוצה לקוות שהפעם ועדת החינוך והתרבות ש' הכנסת תוכל במידה מסוימת לזקוף על חשבונם שהולכים ומתגשמים המוני דברים שהודגסן כל-כך בסנה שעברה; ותציין שיטנה תנופה עצומה לגבי זשנים הקודמות וישנו גם שינוי ערכים מוחלם.

מספר זה של 12,300 תלמידים מתבטט על הדינים-וחשבונות שאנו מקבלים עתה באופן שוטף, ולפיהם מסתבר שזהו מספר התלמידים בבתי-הספר לנערים עובדים. כמובן, שאין מספר מוחלט אולם, כל החששות שהיו לנו לפני שנה ושבתיים סביבנו נמצא מספר התלמידים שנרשמו ואין לנו כל בטחון שחס מבקרים - והיה לנו יסוד לחשוב שמספר גדול מאד מהתלמידים איננו מבקרי אף-על-פי שנרשם והוא נוטר אחר-כך - הרי עתה מתברר שזהו מספר התלמידים, זה מה שרצינו לומר בנוגע לכמות.

אשר לשינויים האיכותיים - הכיתות החקלאיות משותפות למשרד החינוך והתרבות ולמשרד החקלאות. כאן אנו מקבלים את עזרת תנועת המושבים והמרכז החקלאי המקדישים תשומת לב לחקמת הכיתות הללו. קיבלתי ידיעה מאנשי תנועת המושבים שאין כמעט ילד במושבי העולים שאיננו נמצא במסגרת חינוכית. בוודאי שאיננו מדבר כאן על הנערים מאותו כוג שאנו קוראים להם אסוציאליים שלא ייקלטו בטום מקום, ואולי יש עשרות אחדות של ילדים כאלה. אבל בדרך כלל, כמעט ואין נער בגיל 14-17 שנה שאינו נמצא במסגרת חינוכית.

אנו שומעים על 1500 נערים ונערות המדוכזים בכיתות האזוריות הנמצאות במוסדות סגורים, בישיבות ועוד. כאשר שאלתי את אנשי תנועת המושבים אם יש עדיין מקום להסתערות גדולה במושבים

28.1.1958

סקירה על מצב בתי-הספר
לנערים עובדים.

י. טריד;

הם אומרים שלא, למעשה, המנסגו את כל הנוער למסגרת חינוכית.

ביקור התלמידים חאלה מטביע רצון בחלטה.
הדבר אמנם עולה ביוקר, כי הוא קשור בהסעת תלמידים, כלומר, בא
אוטובוס ולדעתי את התלמידים מהמוטבים הקרובים ומביא
אותם לבית-הספר האזורי החקלאי. ישנם חיסורים, אבל הם אינם רבים,
על-כל-פנים מתקבלים על הדעת. ביקורם הטדיר של הנערים מוכיח שיש להם
ענין בכיתה.

פתחנו השנה 84 כיתות מסולבות ובהן 1200
נערים ונערות. זהו נסיון מאד קשה לביצוע מפני שקשה לרכז את התלמידים,
קשה למצוא חדרי עבודה ומלאכה. כיתות אלה נמצאות בעיקר בעיירות עוליים
ובערי עולים. יוצא איפוא, כי אם מביאים בחשבון סזהו נסיון שנעשה
השנה לראשונה והיה עלינו להתגבר על הסוון קשיים טכניים ותקלות רבות,
חרי אם כבר הצלחנו לרכז 84 כיתות - דבר זה מראה שאפשר במסך הזמן
להרחיב את מספר הכיתות וזוהי איזו שהיא דרך לפתרון.

כן חשבנו השנה כיצד להביא את הנערים הללו
שימצאו ענין בבית-הספר לנערים עובדים. לכן, חנהגנו בבתי-ספר
אלה ארוחת ערב. כאן יש לשים לב, כי מסגרות בתי-הספר נסגרות בטעם
14.00-15.00, כלומר, המדובר כאן על ארוחת ערב קלה. (מ. לויין: ארוחת
הערב ניתנת ל-2000 נער ונערה וחיא גם חמה).

פעולות הגדנ"ע מסתלבות עתה עם פעולות בית-
הספר, והדבר נעשה באותה מסגרת. יש כאן תיאום פעולה רב בין פעולות
הגדנ"ע לבין פעולות בתי-הספר.

הפעולות החברתיות-טהכנסנו בכיתות רבות,
כמו שירה בציבור וחוגים שונים אחרים, כלומר, אותם הדברים שדיברנו
עליהם לפני חצי שנה שהם אולי הדרך למשוך את התלמידים לבתי-הספר.

כן הזכיר כאן מר לויין 6 קציני חינוך
שהוספנו בספטמבר, באמצע השנה; ויש לנו עתה קציני חינוך בעיריות
שאנו מסתתפים בתקציבם, כלומר, ישנן רטריות מקומיות שאנו מסתתפים
בתקציביהן כדי שהן-תמננה קציני חינוך שהם בחלקם על חטבונה ובחלקם -
על חטבוננו. למשל, בבאר-טבע ישנו קצין חינוך עירוני, בכלל בבאר-טבע
ישנה התקדמות רבה מאד בטעם זה.

אזי, אם אנו באים לסכם את כל אשר נעשה
השנה נראה, כי תשובתו של מר לויין לקויה בחסר מפני שיש לציין היכן
נפתחו הכיתות המסולבות, הכיתות האזוריות, באיזה כיתות הגענו
למפנה מאד חיובי, למשל, אני יודע שבבאר-טבע חל מפנה לטובה לגבי
נערים עובדים; כן הדבר בלוד, רמלה ובמקומות תורפה אחרים. רצון
היה שר לויין ישלים את הדברים. אגב, גם מספר המפקחים גדל; כן גדל
מספר העוזרים למר לויין. יוצא איפוא, כי ישנה התקדמות גדולה בטעם זה
בשנת תשי"ח.

היו"ר ט. פרטיץ:

אני רוצה להודות על הסקירה ויחד עם זאת
אני חפצה לומר: אכן, אם כל הדברים האלה
נבדקו, ואין לי כל ספק שאם מוכרים שהם נבדקו, הם נבדקו, וישנה
התקדמות גדולה בטעם זה - אנו כולנו מוכנים לברך על כך. אבל

28.1.1956

הדיון על סקירת מצב בתי-
הספר לנערים עובדים.

חיו"ר ש. פרטיץ:

בכל זאת אינני יכולה שלא לעמוד על כמה דברים שעד הנה לא באו על
סידורם ומהווים מכסול קטה בעבודה למען הנערים הללו.

מר לוין פתח את מקירתו בתיאור הסיבות
המונעות מהילד אפטרות לימודים. אחת הסיבות שהיא הסיבה הנצחת שהוועדה
מדברת עליה זה 9 שנים היא שהילדיה יצטוו על ככאות של ילדי כיתה
א' ולאור עשיות, ואני מבינה שכיתות כאלה ישנן כמעט בכל מקום. השאלת
השאלה אם לא הגיעה השעה להכניס בתקציב סכום כסף קטן, כדי לתקן דבר
זה, או לפחות דבר זה המונע מהילדים את לימודיהם.

ועתה, אם קיבלנו את הדרך השניה, דרך
הכיתות המסולבות. אולם, מר לוין אמר, כי הילדים אינם באים ללמוד
מפני שהם עייפים. האם אי-אפשר לנצל עובדה זו שהילד בא ללמוד מקצוע
גם לגבי נותן העבודה? ידוע לי, כי באירופה חייבים נותני העבודה
לסחרר את הילדים שעה אחת קודם, אם הם הולכים ללמוד מקצוע. אמנם,
יהיו בוודאי כאלה שיגידו, כי לא כל נותני העבודה רואים ענין בכזה
מאומן. אך נדמה לי, כי יש לנסות דרך זו, ובעיקר, אם הדבר נעשה
בכל העולם, מדוע אי-אפשר לעשות זאת גם אצלנו? יתכן שיש גם לתת הקלות
מסוימות לנותן העבודה בחשבונותיו במס-הכנסה.

ברור, כי הארוחות, הפעולה המועדונית
ופעולות גדנ"ע מוטכים את הנוער. אולם, הייתי רוצה לדעת כמה מתוך
12,000 הילדים אינם מבקרים בבתי-הספר לנערים עובדים? כי אני מבקשת
לדעת מהי המציאות, להעריכה ולהוציא את המסקנות.

אטר לקציני החינוך - זהו דבר גדול שיש
לברך עליו. אולם, מהי דרך ואופן הפעולה של קציני החינוך? מהם
האמצעים בהם הם מטמשים כדי לתפוס את הילדים? כן הייתי חפצה לדעת
מהי מחלוקה בין ערי העולים, ומה היחס בשיפור המצב בין ערי
העליה ובין הישוב הוותיק?

ר. צברי:

שמחה אני על החידושים והשיפורים שנעשו
וחושבת אני שהם יביאו ברכה רבה. מבינה
אני, כי עתה ישנה דאגה מיוחדת בטיפול במוטבי עולים. אולם, כאן
ברצוני להמשיך את שאלתה של חברת-הכנסת פרטיץ, האם באותו יחס הוטב
המצב גם בערים ומוטבי עולים? מה מצב המורים בטסה זה? כי ידוע
שחילופי המורים גרמו להתפרעויות בקרב הילדים. כן ידוע לי שמצב המור
ביחס למורים היה בירוסלים מאחר שרוב המורים הם טסודנטים, האם חל
שינוי לגבי הדרישות מהמורים, האם ישנה איזון שהיא קביעות, או שמצב זה
כפי שהיה? כן הדבר לגבי המנהלים? כי לו לפחות היה בבית-הספר מנהל
קבוע היה המצב משתנה לטובה.

מר לוין דיבר על בעיית הארגון. אולם,
אני חושבת שאין זו רק בעיה ארגונית, אלא למשל, ישנה בעיית ספרי
לימוד, האם טיפלו גם בכך? מפני שידוע על עוד מוסד אחד המספל
בילדים כמעט מאותו הסוג ושם הגיעו לא רק לתכנית לימודים מגובשת,
אלא לספרי לימוד מסודרים, ספרי קריאה מתאימים ומבחינה מותאמים
לדרגות השונות. האם גם אצלנו טיפלו בכך? כי יש והילד אמנם נמצא
בכיתה א', אבל תוכנו של ספר לילד בכיתה א' אינו מתאים לו. מה
נעשה בשטח זה, והאם בכלל מטפלים בכך?

נכון הדבר, כי נערים עובדים באים עייפים
לבית-הספר וזהו מאמץ גופני גדול בשבילם. אמנם הדבר הוא לטובתו של הנער

26.1.1953

הדיון על סקירת מצב בתי-
הספר לנערים עובדים.

ר. צברי:

הוא יסיים את בית-הספר היסודי, אבל אנו ממשיכים לקפחו בכך שאנו גוזלים את אותן השעות בהן היה יכול לשחק ולעשות כל מה שהוא רוצה. האם אי-אפשר לסגור את כל שיטת ההוראה? למשל, ישנה שיטת הסכלה ממוסכת למבוגרים, האם אי-אפשר לעשות לגבי הנוער הזה? או לקחת אותו ל-3 חדשים בשנה ולהכניסו למוסדות ולתת להם סיפול והסכלה? כדי שבמסך השנה לא יהיו קטורים, אלא רק פעם או פעמיים בשבוע. אמנם רעיון זה עדיין לא התקיים במחשבותי. אולם, כאשר אני מסווה את ילדי עליית הנוער לילדי הארץ שאף הם טרם סיימו את חוק לימודים נראה לי, כי הדרך של עליית הנוער היא טובה. האם אי-אפשר לצרף נערים עובדים אלה לילדי עליית הנוער? אמנם ידוע לי, כי נערים אלה עובדים ומתפרנסים ומסוים כך יש לחשוב על צורה כזו של הסכלה, כדי שלא יהיה כאן מסוים מן חאי-צדק לגבי נערים אלה.

האם ישנם מקומות שאין שם בתי-ספר לנערים עובדים? ואם יש - מדוע? הייתי בכפר יבנה וסם יש 1500 נערים ונערויות בגיל 14-18 שנה והם אומרים שאין שם כיתה ח' ואין שם בית-ספר לנערים עובדים. יש שם רק מועדון של איזו שחיא תנועה. האם אי-אפשר לפתור את הבעיה במקומות כאלה? והיכן אין עדיין בתי-ספר לנערים עובדים במקומות כאלה?

בפעם שעברה דיברנו על הרמת רוחם ומצבם הנפשי של הילדים שילמדו בתי-ספר תיכוניים - האם נעשה משהו בטוח זה?

ד. נצר:

האם אין התנגדות בין הכיתות המסולבות לבין הכיתות האחרות בחתאם לחוק חניכות? כי לפי חוק חניכות ישנן כיתות ערב בהן לומדים מקצוע. האם אין האחד פוגע באחר? או יותר נכון, אולי הגיעו ידיעת שיטנה כאן התחרות בין מסדר העבודה ומסדר החינוך והתרבות.

לפי המספרים שמסר לנו מר לויין - ואולי מקבלת אותם כנכונים ושמחה על מספר זה של 12,000 תלמידים - יוצא שבכיתה עיונית לומדים 17-18 תלמידים בממוצע ובכיתות מסולבות - 13 תלמידים. אזי, אם לפי הרישום ישנם 15-18 ילדים בכיתה, פירושו של דבר - שמלמדים רק 8-9 תלמידים. אנו יודעים שכזה הוא אחוז המבקרים. כמובן, שדבר זה מייקר מאד את הלימודים. אמנם, אין לי כרגע הצעות אחרות. אולם, הייתי רוצה לדעת אם עובדה זו מעלה איוה שהן מחטבות?

נמסר כאן ששלחתם 18,000 אגרות - כיצד הועתק למספר זה? לפי איזה כתובת שלחתם את האגרות? הייתי מבקשת כאן הסברים כיצד הגיעו למספר זה.

מהו ההרכב המיני בכיתות לנערים עובדים? כי ידוע שבנות בגיל זה מכני העולים החדשים כלל אינן מגיעות לבית-הספר, מפני שנוסף לכל הכיבות שמנה כאן מר לויין ישנה טיבה נוספת והיא: לבנות ישנם תפקידים מסויימים במטפחה. באיזו מידה מגיעות בנות לבית-הספר? האם חיכוך בולט? והאם נעשו מאמצים להגיע אליהן?

אשר לקורסים לתפירה שהעלה כאן מר לויין - קורסים אלה שייכים למועצת הפועלות. האם לא פניתם בענין זה כדי לעשות פעולת שילוב? מאחר והבנות ישנן, אפשר היה בעזרת המסדר לפתוח כיתות לתפירה ולאחד את הדברים.

אשר לנערויות העובדות במשק בית - קשה להגיע למקומות עבודה כאלה ובנות אלה הן-הן שאנו מעוניינים להגיע אליהן. לצן,

28.1.1958

הדיון על סקירת מצב בתי-
הספר לנערים עובדים.

ד. נצר:

האם ישנן גם קצינות חינוך? כי בטוח זה אני מאד מערערת את תפקידה של
האשה, אני רואה בכך תפקיד חינוכי-סוציאלי.

אני רוצה לברך על-הגשמת חלום שחלמנו והוא
כיתת ערב עם אדם שיט לו גישה חינוכית. ברור, כי יש ערך רב לגישה
מיוחדת לבנות.

אף אני חושבת ואנו צריכים לשאוף לכך בתי-
ספר לנערים עובדים צריכים להעלות. אולם, מאחר ואנו ארץ עליה, הרי
בתי-ספר אלה צריכים להיות מכוונים בעיקר לילדי העולים. ובכל ריכוז
העולים בעיית הבת בטוחה היא בעיה מיוחדת ללא כל קשר עם מקום המוצא.
משום כך, אין כל ספק, שיש כאן ערך לתפקידה של העובדת-הסוציאלית.

מר שריד דיבר על תוספת של מפקחים - כמה
מפקחים נוספים? בשנה שעברה דובר על פיקוח אחיד, כלומר, אותם המפקחים
העובדים בבוקר יעבדו גם בערב. האם הפיקוח הוא אחיד עתה, או שישנו
פיקוח מיוחד על בתי-ספר לנערים עובדים?

אשר למורים - אני חושבת שירוסלים נמצאת
במצב מאושר שיש לה סטודנטים היכולים ללמד. המצב הוא הרבה יותר גרוע
במקומות שאין סטודנטים. באיזו מידה התקדמתם בטוחה זה? למשל, באסקיה -
האם המורה שעובד שם בבוקר מלמד גם בערב?

כיצד פתרתם את שאלת המורה העיוני והמורה
למלאכה? כיצד נפתרה הבעיה במקומות מרוחקים?

אשר למסעדות - אני שמחה שחדברים
מתקדמים. למסעדות בתי-הספר לנערים עובדים ישנה היסטוריה שהחלה בבית-
ספר למל. האם אתם ממשיכים בטוחה זה את אשר היה בבית-ספר למל? כי זה
לא היתה רק מסעדה, אלא היתה מלווה לימוד מכוונים, כלומר, היה זה
מטבח לימודי ולגבי בנות-הדבר הוא חשוב לא רק מבחינת הסעודה
הקבילים תלמידי בית-הספר, אלא יש לזה ערך תזונתי, והיגייני רב
מאד. ברור, כי קשה כאן לתת עצות רבות, אולם, לגבי ידיו חשוב
המעט ואני שמחה על כל התקדמות שחלה בכל מקום שקיים.

לדעתי, בתי-ספר ערב/חם דבר מיוחד, אם כי
אנו מדברים כאן על ילדים נורמאליים המקופחים בטוחה הסוציאלי. לכן,
הבעיה העיקרית כאן היא בעיית המורה ועלינו לתת מורה מיוחד לבתי-ספר
ערב. מה נעשה בקשר למתן תוספת השתלמות מיוחדת? כי הלימוד בבית-ספר
בכלל ובבית-ספר ערב במיוחד זוהי אמנות מיוחדת.

אמנם, איננו מדינה עשירה. אולם, יש
להעמיד באותן הכיתות בהן לומדים תלמידים אלה כסאות מתאימים, אולי
כסאות מתקפלים, כי אין זו הוצאה כה גדולה.

אולם, אני חולמת לא רק על מקום ישיבה
מתאים, אלא על פינה בחדר, קיר מיוחד מפני שישנו ערך רב אם תלמיד
בית-ספר ערב רואה את ציורו תלוי על הקיר. אזי הקיר מדבר אליו, כמו
שמדבר הקיר לילד בבית-ספר בוקר בכל כיתה. באיזו מידה ניתנת מחשבה
לכך? באיזו מידה חושבים על מתן חדר מיוחד לתלמידים אלה שבו יוכלו
להעמיד ספריה וידעו שבחדר זה הם יכולים לבלות את זמנם. אגב, השאלה
שעוררו כאן בדבר חרחת הילד לשעות מרובות מהבית, זוהי שאלה מאד נכבדה.
ידוע לי, כי בזמנו נהגו לעשות הפסקה בין גמר עבודתו של הילד לתחילת
הלימודים. יש הכרח לתת להם שעה להחליף בגדים ולא לבוא לבית-הספר ישר
ממקום העבודה.

מחר נמשיך בנושא זה ובטובע הנא אבקש את
נציגי המשרד לחדשות על התקציב.

היו"ר ט. פרטיץ: